

NAITTUQ TITIRAUHIA

1. HAVAUHIUP QANURINNINGA uvvalu NANIINMANGAAT

Kavamatkuqatkut Kanatami haavitittihimaliqtut Kavamatuqatkut Halumailrutigut Initurlini Qanuriliurutikhaannik Parnaiyautikharmik (FCSAP-kunnik taiyauvaktuq) halummaqtirinahuaqhugit kavamatuqatkut nunagiyaanni uqautigiyumablugillu avatilirinirmut qutangnaipkutait ukunani atuni initurligiyainni. Ukuat FCSAP-kut piliriarutait tunihivaktut kiinauyaqtuutikhanik ihuaqhaiffaarnahuarnikkut halumailruit aanniarnaqtut inungnut uvvalu/uvvaluunniit nunanut. Aallaillu Ukiuqtaqtumilu Havaariyauyut Kanatami (INAC-kunnik taiyauvaktuq) tukhiqtuqtuq, talvalu pihimaliqtut, kiinauyanik uvani havaakhami qimilruurutikhainik piffaarnahuarnikhaniglu PIN-E Cape Peel Nunaanni Ikayuqtuiyut Ungahiktuanni Kamayiuyut (DEW) Laini uvaniittuq pingannangani Kiiliniup Qikiqtaani, Nunavut, kanangnangani Dease Strait Kangiqhua, immaqaak 3 kilometres ungahiktigiyuq hinaanin. Iqaluktuuttiaq qanitqiyauyuq nunalik, uvaniittuq immaqaak 80 kilometres ungahiktigiyuq kivataanut. Nayugaanni nunaayallu titirauyaallu uvaniiqatauyut tukhiraupit naunaipkutaani.

Hamna PIN-E initurlia nunaa hinaaniivyaktuq immaqaak 55 metres qaangani taryiup-nalaumaniani talvalu aadjikkutariyaat tamaita Akunnganni initrurliit, ukuat ilagiyaat akhaluutit takiyut, tamayaqarvik, akhaluutiqarvik, Inuit igluqtait, POL uqhuryuaqarviit, unalu Doppler napaqtia. Talvaluttauq ilanganiittuq nayugauvaktumi milviliuqhimayuy uyaraliat atuqhugit apqutiqarviallu atahimayut qaffiuyunigliqaak iglunut. Malruk milvik hanayauhimaguk talvani initurlirmi, aippaa ikhinnaqtauhimaliqtuq. Una milvik aturluaqtauvaktuq (~500 metres takitigiyuq) uvaniittuq pingannangani igluqpait uvvalu immaqaak kanangani-kivataan – pingannangani-uataani talvaniittuq. Una atuqtillgu 2009-mi havauhianni hamna milvik tumarluiqhimangittuq.

Uvani 1985-mi ilangit qaanganiittut halumailruit uvani PIN-E Nunaanni halummaqtiqtauhimaguk havauhiannin Havagvia Nunaryuani Anguyaktuliriyut, Avatiliriyiyuatkut Kanatami, ukuallu INAC-kut. Iglut aturluaqtauvaktut (akhaluutit atayut, tamayaqarvik, unalu akhaluutiqarvik) talvani initurlirni napahimanngittut 1994-mi ihivriuhidjutaanni. Ilangani atayup akhaluutaat atahimayuy talva kihimi ahivaqtauhimaguk. Ukuat hitamat POL uqhuryuaqarviit (malruk hinaaniittuk malruglu igluqpaqarvingmiittuk) uvvalu pampautip igluqtait ahivaqtauhimaguyunniqtut talva kihimi tuqhuanga talvaniittuq. Naunaittiaqhimaittut unipkaanguvaktut hapkuat igluqtait nuutiqtahimaguk Iqaluktuuttiarmut.

Tahamna nuna manguktarvilik, puqtunilik uvvalu qulvaniittuq hinaa tuapalialik. Tahapkuat igluqtutit hanayauhimaguk tahamani hinaani. Tahamni nunami uqpiaqtuq, nauttialiglu, talvalu uryuqtaqtuq. Anngutikhaqtaqtuq hapkunanik nannut, tuktu, umingmak, amaruq, tiriganniaq, ukaliq, tulugaq, tingmiaqpait, tingmiat hinaanirmiuttat, tingmidjat taryumiuttat, uvvalu tingmidjat puuvyayuktut.

Hapkuat halumailruit ilitturiyauhimayut tahamani hapkuanguyut iqqakuurnirit, PCBs Nunguyuittut, haviit uqumaittut, puyuralaaqtunnuit aniqhaakturuminaittut ukuallu puyuvallut.

2. HAVAUHIKHAT HULILUKAARNIQ uvvalu MALIRUAKHAQ

Una initurlirmi qimilruurut uvvalu qanurinnikhaani pitquhikhaa haffumap havauhiup iniqtiqtautaaqhimayuq auyami 2009-mi. Una Ikayuutikhakkut Hulilukaarnirmut Parnaiyautikhaa (RAP-kunnik taiyauvaktuq) hulilukaarutikhaitigut parnaiyaqtauhimayuq talvalu ilaliutihimayuq tukhiraup naunaipkutaani. Tahamna havaakhaq havaktaulirniaqtuq auyami 2011-mi agyaqtarlutik ingilrutinik uvunga umiakku/umiakkuurnikkut. Tahapkuat ingilrutikhat agyaqtautaurumik havallangniaqtugut immaqaak atauhirmik tatqiqhiunmik tahamna iniqarvat umiktinnagu talvalu qaayurnaiyarlugu piyumayaat. Auyami 2012-mi havaakhat havaariniarmiyaat 2-3 tatqiqhiutinik havaglutik. Iniqtiqtaurumik tamaita ingilrutit ahivaqtauniaqtut talvanngat initurlimit umiakku/umiakkuurnikkut. Nappaqtirinirmut havalirumik havaktikhat agyaqtauvangniaqtut talvunga talvanngallu havakvingmingnit tingmiakkut miqattarlutik milvingmut.

Una RAP-kut hanayauhimayuq atuqhugu INAC-kut *Ikhinnaqhimayut Anguyaktit Initurlinni Halummaqtirinirmut Pivikhaat (2009)*. Hamna titiraq illituqhaiviqaqtuq qanurli INAC-kut havaariniqtaat halummaqtirinirmut. Initurlirni halummaqtirinirmut havauhikhaat uvani PIN-E Nunaanni hapkuninnga ilaqarniaqtut:

- Upagvikhaanni umiakku tingmiakkullu.
- Makipkailutik maniqqamiunikhakkut havauhiit ikayuutikhainni.
- Tadjia igluqtauuyut ahivaqtaulutik uvvalu halumailruit katitiqtaulutik hivuuranarninganiglu hivuuranaittuniglu piviqarlutik talvalu igitauttiarlutik piyauyukhat.
- Tamaita hivuuranarniaqtut hunaqutit maniqqamiuyullu igitauniaqtut ahini laisiqagtuni iqqakuurviani.
- Hivuuranarniaqngittut iqqakuut puuqtuqtauniaqtut agyaqtaulutiglu PIN-D Ross Nuvuanut igitauyukhat hivuuranarniaqngittuni hauvikhaanni ilaa hanayauyukhaq talvani.
- Tadjia atuqtauuyut hauviit/iqqakuurviit talvani havaariyauniaqtut RAP-kunni titiraqhimani.
- Una hauvikhaq hanayauniaqtuq halumailruit halummaqtitaavikhaat nunanik.
- Halumailruit nunat havaariyauttiarniaqtut uqaqhimayuni RAP-kunni.
- Qattaryuit imaqaqtut katitiqtauniaqtut, qimilruurutit naunaiqqaaqqata ilaa puuqhimayut ikulayauniarumigluunniit agyaqtauniarumigluunniit

igitauyukhani. Imaqanngittut qattaryuit hiqumiktaulutik agyaqtauniaqtut PIN-D Ross Nuvuanut igitauyukhat qayangnarniqanngittumi haulviani ilaa hanayauyukhaq talvani.

- Hiamalakhimayut iqqakuut hauvyakhimayullu iqqakuut (qayangnarniqanngittut) katitiqtauniaqtut, puuqtuqtaulutik agyaqtauniaqtut PIN-D Ross Nuvuanut igitauyukhat qayangnarniqanngittumi haulviani ilaa hanayauyukhaq talvani.
- Apqutillu milvikharlu hanayauffaarniaqtuk ilingaiyarlugillu piyuminaqqat.
- Qaffiuyulligaak atuqtauyukhat hanayauniaqtut talvalu ihuaqtutit atuqtauniaqtut ikayuutikhat haffumani havauhirmi.

3. INUNGNUT AKTUUMANIUTIGINIAQTAA HAVAUHIKHAUP

Piyuminaqqat qakugulikiaq, una havaakhaq atulirniaqtut nakuatuuqtunik aturuminaqtumik ukiuqtaqtumi inuqutainiglu nunamingni qauyimayatuqangit aturlugit ilaliutilugillu ihariattigiyait ukiuqtaqtumiuttat avatilirinirmullu ilaliutilugit piffaarnahuarnikkut parnaiyautikhainnik.

Uvani Piviani III Avatiliriyutigut Qimilruuqhinianni 2009-mi katimaqatigiyait nunalingni inirnikhat ilitturinahuaqhugit qauyimayatunganit talvani initurlirmi. Talvaluttauq, naalakittiblulik katimapkaiyut January 2010-mi Iqaluktuuttiarmi. Talvani katimatillugit qanurinninga qimilruurutip hapkuallu ahiit piffaarnahuarnikkut ihumaliurutauyut qanurlu ilaa nunalirup kituli pilluarumayaat ihumaliurutigiblugit. Hapkuat katimadjutigiyainni piyumayamingnik titiraqhimayut:

- Ilitturipkaivaglugit nunalingni havauhikhaup mikhaanut;
- Naalakpaglugit initurlirup ihumaaluutigiyainik inuit nunamingniittut ilihimattiaqtut qanurinningannik ilihimayuugalullu tahamani havauhiriyauyuni;
- Ilitturinahuarlugit ihumagiyauyut ihumaaluutauyullu nunalingni tahaffuminnga initurlirmik haffuminngalu havauhiriyauyukhamik;
- Ikayuutikhat ilitturinahuarlugit (havaktikhat havaqutikhallu) nunalingni ilaa ikayuttiarungnaqtut havauhikhakkut; uvvalu
- Nakuutqiyamik piffaarnahuarnikkut parnaiyautiliurlutik.